

Oikeus määrittää itsensä

Kokemuksia transioikeuksien toteutumattomuudesta Suomessa

toimittaneet Juudas Kannisto ja J. Tuomas Harviainen
kuvitus ja taitto Susanna Viljanmaa

Sexpo

Oikeus määrittää itsensä

Juudas Kannisto

Tasa-arvo ei ole valmis. Transsukupuoliset, mies–nais-kahtiajakoon istumattomien ja sen ulkopuolisten sukupuolten edustajat, intersukupuoliset, muut kehoiltaan epänormatiiviset ja sukupuoltaan epänormatiivisesti esimerkiksi pukeutumisella ilmentävät ihmiset kohtaavat yhä vihaa, sortoa ja näkymättömäksi tekemistä niin yksilöiden, yhteisöjen ja median kuin myös viranomaisten taholta. Syntymästä lähtien ihmisen elämä Suomessakin koostuu useista tilanteista – virallisista ja muista – joissa muut päättävät hänen puolestaan mikä on hänen sukupuolensa ja mistä vaihtoehdoista, millainen hänen kehonsa tulisi olla ollakseen ”normaali” tai ”haluttava” ja mitä hänen sukupuolensa tai kehonsa tulisi merkitä hänelle, hänen roolilleen yhteiskunnassa ja omassa yksityisessä elämässään.

Intersukupuolisiin vauvoihin ja lapsiin kohdistetaan terveyden kannalta tarpeettomia kirurgisia ja lääketieteellisiä toimenpiteitä ilman heidän omaa haluaan tai suostumustaan. Transsukupuoliset pakotetaan todistelemaan sukupuoltaan tavallisesti vähintään vuoden tai kaksi kestävässä tutkimuksessa, joissa heiltä udelaan kaikenlaista yksityistä, aiheeseen liittymätöntä tietoa. Niin sanottuja sukupuolenkorjaushoitoja ei anneta yksilöllisten toiveiden ja tarpeiden mukaan, vaan hoitojen tarjonnassa ja toteutuksessa on havaittavissa kirjoittamaton vaatimus ja odotus jonkinlaista ”toista normaalia” kohti pyrkimisestä. Transsukupuoliset ovat pakotettuja sterilisaatioon saadakseen juridisen sukupuolensa vahvistettua toiseksi ja samaan aikaan kaikissa muissa olosuhteissa sterilisaatio on sitä haluaville ihmisille erittäin vaikea saada. Ihminen, joka anatomisesti, ääneltään, pukeutumiseltaan tai muulla tavoin näkyvästi poikkeaa kulttuurimme sukupuolittuneista ulkonäkö-

tai käyttäytymisnormeista, kohtaa jatkuvaa häirintää ja väkivallan uhkaa julkisissa tiloissa ja kaduilla. Ja lista jatkuu.

Sukupuoleen ja kehoon kohdistuva kontrolli, polisointi, sorto ja väkivalta koostuvat pyramidista, jonka pohjalla ja perustana on näkymättömäksi tekeminen ja hiljentäminen. Kaiken muun, myös räikeämmän ja väkivaltaisemman kohtelun, mahdollistaa pohjimmiltaan kaksinaavaisen sukupuoli- ja keho käsityksen ylläpitäminen puheen, käytäntöjen ja rakenteiden tasolla.

Ihmiset, jotka eivät tavalla tai toisella istu kulttuurimme käsitykseen kahdesta toisistaan ominaisuuksiltaan ja kehoiltaan merkittävästi eroavasta sukupuolesta, ovat kaikkialla ja monet heistä myös jatkuvasti tekevät olemassaolonsa tiedetyksi. Mutta monesti, sen sijaan että heidän näkyvyydestään otettaisiin opiksi ja korjattaisiin omia ja muiden rajoittuneita käsityksiä sukupuolesta, kehoista ja ihmisistä yleensä, heidänkin tarinoitaan ja olemassaoloaan väkisin tulkitaan kaksinaavaisuuden linssien lävitse ja sanoitetaan uudelleen ulkopuolelta sitä haastamattomiksi. Heidät tehdään näkymättömiksi.

Valitettavasti meillä ei ole kontrollia siihen, miten tätä kirjaa luetaan. Niin haluava voi aina tuhahdella muiden ihmisten autenttisille kertomuksille ja uskoa tietävänsä paremmin mitä sukupuolta muut ovat tai millaisia heidän kehojensa tulisi olla. Ja heille on aina tarjolla alustoja, joilla jakaa toksinen näkökulmansa. Olennaista on, että tämä ei ole yksi niistä. Tämän kirjan luonnissa on pyritty tarjoamaan kulttuurimme hiljentämille vapaa alusta kertoa kokemuksistaan omilla ehdoillaan, omilla äänillään ja omilla sanoillaan.

Tämä kirja on pieni askel kohti sellaista maailmaa, jota kaiken sukupuoliset ihmiset ja kaikenlaiset ihmiskehot ovat näkyvä ja validioitu osa. •

Näkyvästi näkymätön

Aro

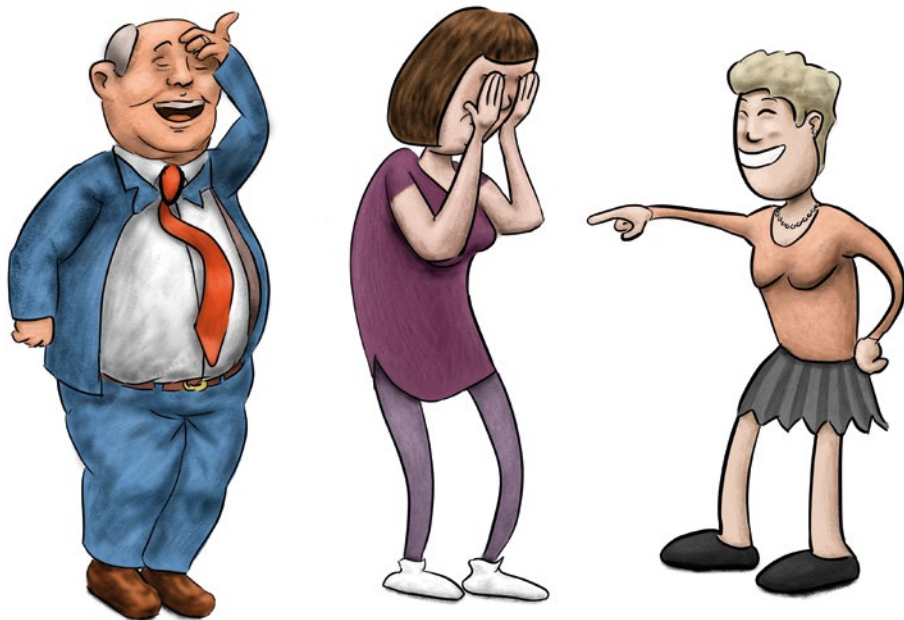
Löysin vasta aikuisena nimen sille kokemukselle, joka minulla on ollut itsestäni lapsuudesta saakka. Voisin kertoa pitkän tarinan siitä, millaista oli kohdata oma hämmennys identiteetistä, jonka tunsin oikeaksi, mutta jolle ei ollut nimeä. Juttua riittäisi myös oudoksunnasta ja terveysalan ammattilaisten osoittamasta vähättelystä, joita olen kokenut. Haluan kuitenkin keskittyä tähän hetkeen, jossa olen täysin sinut itseni kanssa ja pystyn kertomaan identiteetistäni tapaamilleni ihmisille.

Olen muunsukupuolinen. En ole mies enkä nainen, vaikka passissa on toinen näistä merkinnöistä, se, joka minulle syntymässä määriteltiin. Ihmisillä on pyrkimys saada selko siitä, mitä sukupuolta olen, ja useimmiten tulkinta tehdään fyysisten piirteideni perusteella. Se on inhimillistä. Jotkut tulevat kysymään, olenko mies vai nainen, mihin yleensä totean jotain, mikä jättää vastauksen avoimeksi. Joskus minua sanotaan naiseksi, joskus mieheksi. En ole lähtenyt hakemaan kehoa muuttavia hoitoja, koska en ole tähän mennessä pitänyt niitä tarpeellisina. Olen kokonaisuus, ja ruumistani sen enempiä kuin identiteettiäniäkään ei kenelläkään muulla kuin minulla ole lupa määritellä. Elän muunsukupuolisena, ja minulla on vapaus valita, miltä näytän ja minkälaisia merkityksiä annan ruumiini eri paikoille.

Edes sukupuolivähemmistöön kuuluvana minulla ei ole mitään standardia, joka minun tulisi täyttää.

Suomessa ei vielä tunnusteta juridisesti kolmatta sukupuolta toisin kuin monessa muussa valtiossa. Se aiheuttaa sen, että minun ja monien muiden ihmisten on tullakseen nähdä oikein puhuttava toistuvasti auki identiteettiä, joka ei ole koskaan taipunut muottiin. Juridisen tunnustamisen puuttuminen näkyy arjessani. Kun tutustun uusiin ihmisiin, minun on joka kerta erikseen päätettävä, onko suhde niin merkittävä, että ihmisen on syytä tietää sukupuoleni. Asia ei kuulu kaikille. Virallisissa yhteyksissä saatan mainita, että passissani on merkintä, joka ei vastaa identiteettiäni. Terveysasemalla asiakastietoihini on pyynnöstäni lisätty maininta, että olen muunsukupuolinen, ja pyyntö, ettei minua kohdella minulle syntymässä määritellyn sukupuolen edustajana. Sen jälkeen on tuntunut vähemmän stressaavalta käyttää terveyspalveluita, ja minut on otettu niissä hyvin huomioon. Ei-virallisiin lomakkeisiin ja kyselyihin lisään lähes aina kolmannen sukupuolivaihtoehdon, tai arvon sattumanvaraisesti "miehen" ja "naisen" väliltä. Lisätietoja-kohtaan esitän johdonmukaisesti pyynnön eri sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisesta. Onneksi merkkejä paremmasta onkin jo havaittavissa, ja moni oppilaitos ja palvelujen tarjoaja on kehittänyt toimintaansa. Tasa-arvolain uudistuminen on rohkaissut minua valtavasti avoimuuteen ja pyytämään asiallista kohtelua. Ajantasaista ja monipuolista tietoa sukupuolivähemmistöistä tarvitaan silti edelleen paljon.

Opiskelu- ja harjoittelupaikoissani kaverit ja henkilökunta ovat suhtautuneet minuun erittäin asiallisesti, kun olen ilmoittanut, että en ole mies enkä nainen. Olen huomannut, että monia huolestuttaa eniten epätietoisuus siitä, kuinka muunsukupuolista ihmistä tulisi puhutella loukkaamatta tätä. Olen sen vuoksi antanut heille useita arkisia, tuttuja sanoja, joilla minuun voi viitata, ja viestinyt, että olen täysin sinut itseni kanssa. Jotkut ihmiset ovat myöntäneet ensin epäilleensä, voiko minun kanssani työskennellä, mutta kertovat, että luontevuuteni ja rauhallisuuteni saivat heidät pian rentoutumaan. Toiset ihmiset taas tarvitsevat enemmän aikaa asian sulatteluun tai ilmoittavat, että heidän maailmankuvassaan on vain naisia tai miehiä. Kerron, että heillä on oikeus katsomukseensa mutta ei kenenkään syrjimiseen. Haluan pitää yllä keskusteluyhteyttä eri lailla ajatteleviin, kunhan molemminpuolinen kunnioitus säilyy ja näkyy myös käytännössä. Olen rehellisesti ja reippasti oma itseni, ja se on ainoa tie vuorovaikutukseen. •

Kuinka paljon valoa

Ilia

Kirjoitan siitä, millaista on elää vanhoillislestadiolaisena, sukupuolivähemmistön kuuluvana ihmisenä, sekä yhteisön sisällä että suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Erityisesti ajattelen heitä, jotka työssään tai arjessaan kohtaavat vanhoillislestadiolaisia lapsia ja nuoria, sekä niitä uskovaisia vanhempia ja opettajia, jotka ihmettelevät esimerkiksi sitä, miten uuden opetussuunnitelman sukupuolineutraaliuteen pitäisi suhtautua. Pyydän: kohdatkaa toinen kunnioittavasti, myös silloin kun ette itse ymmärrä tai tiedä kaikkea. Muistakaa, että te ette voi hallita sitä, keneen työttöly tai pojittelu erityisesti sattuu.

Aloin tietoisesti pohtia sukupuolikokemustani noin 9 vuotta sitten, vähän päälle parikymppisenä. Se ei ollut helppoa. Havainto siitä, että olen itseni suhteen ristiriitainen, etten saa maailmaani järjestymään ehjäksi ja loogiseksi, ajaa vaikenemaan. Mutta vaikeneminen on pahinta, sen olen jo oppinut. En pidä määritelmistä, enkä löydä sanoja jotka kuvaisivat minua täsmällisesti ja riittävän kokonaisvaltaisesti. Sen tiedän, että vaikka olen syntynyt biologisesti naiseksi, niin joka kerta, kun sosiaalisissa tilanteissa minua kohdellaan naisena, minuun sattuu. Joskus lievemmin

ja joskus sietämättömästi, riippuen myös asiayhteydestä. Elämä naisen sosiaalisessa roolissa väsyttää minua henkisesti. Joskus tunnen oloni kirjaimellisesti kuolemanväsyneeksi ja pelkään kadottavani kaiken toivon ja luottamuksen siihen, että elämä todella on mahdollista, minullekin.

Koen, että vanhoillislestadiolaisuudeksi nimetyn, evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvan herätysliikkeen sisällä on hengellinen kotini. Toisaalta kyse on sosiaalisesti rakentuneesta ihmisyyhteisöstä. Aivan yksi yhteen nämä eivät tarkoita samaa asiaa. Oma kokemusmaailmani sijoittuu tilanteeseen, jossa hengellisen vakaumuksen vuoksi neutraali suhtautuminen seksuaalisuuteen ja sukupuolisuuteen liittyviin kysymyksiin ei ole tuntunut mahdolliselta. Olen kasvanut ajattelemaan, että ihmisenä oleminen toteutuu joko naiseuden tai mieheyden kautta, ja tämä jaottelu näkyy kaikilla elämän osa-alueilla: niin avioliittokäsitys, asenteet seksuaalisuuteen kuin sosiaalisten suhteiden käytännötkin heijastavat perustavaa jakoa kahteen, toisilleen vastakkaiseen sukupuoleen.

Tällaista ajatusmaailmaa vasten transkokemuksen olemassaolon myöntäminen on ollut todella vaikea asia. Minun on vaikea käsittää, mistä voi olla kyse. En saa sijoitettua itseäni siihen kuvaan, missä ihmiset näyttäytyvät joko miehinä tai naisina. En käsitä itseäni: olen syntynyt naisen ruumiiseen, mutta miksi en koe olevani nainen? Koenko sitten olevani mies? En tiedä oikeaa vastausta. Ylipäättään tuntuu vaikealta lähteä kaivamaan esiin sukupuolikokemuksen ydintä. Enhän minäkään aktiivisesti ajattele sukupuoltani niissä tilanteissa, joissa sukupuoleni ei nouse merkitykselliseksi (erottelevaksi) tekijäksi.

Joskus minulle on sanottu että sukupuolirooliin kasvetaan ja kasvatetaan, ikään kuin ihminen olisi tyhjä astia johon kaadetaan kokemus tietystä sukupuolesta; ikään kuin sukupuoli ei olisi kokemus ensinkään, vaan rooli joka velvoittaa. Mutta miksi tämä tietty sukupuolirooli minussa käy sitten niin kipeää? Haluaisin tuntea itseni naiseksi sisältä ja ulkoa, mutta en voi mitään sille että minun ruumiini sisältä oleva ihminen kokee toisin. Mitä enemmän yritän olla ymmärrettävä, sitä vähemmän ymmärrän itseäni ja kadotan kosketuksen siihen mikä minua kannattelee. Olen joutunut opettelemaan sen hyväksymistä, ettei sukupuoli-identiteetissä ole kyse vain pinnasta, tai ainoastaan omaksuttavissa olevasta roolista jonka voisi tahdon voimalla valita, vaan se on jotain mikä ulottuu koko minuuteni ytimeen: kyse on olemassaolon mahdollisuudesta.

Olen yrittänyt selittää kokemustani joillekin läheisilleni, eikä kukaan ole erityisemmin kauhistellut sitä. Mitätöintiin olen kyllä törmännyt. Minulle saatetaan sanoa, että miksi et voi vain olla oma itsesi, että eihän kukaan muukaan ajattele mitenkään erityisesti sukupuoltaan. Samaan aikaan siis sanotaan, että kokemukseni transihmisyydestä on aivan ok, mutta toisaalta annetaan ymmärtää ettei mitään transkokemusta ole olemassakaan, on vain erilaisia tapoja olla nainen tai mies, ja ongelmana on minun liian stereotyyppinen käsitykseni naiseuden ulottuvuuksista.

Sukupuolisuuteni onkin melko näkymätöntä. Voin pukeutua hameeseen tai suoriin housuihin ilman että kumpikaan herättäisi erityisempää huomiota. Usein itsekin haluaisin nähdä itseni siten, että minulla nyt vain on tällainen tyyli, että tykkään lyhyistä hiuksista ja kauluspaidoista. Kuitenkin ilahdun vaistomaisesti joka kerta, kun minut tulkitaan muuksi kuin naiseksi - silloinkin, kun kyseessä olisi niin-kin ärsyttävä asia kuin paheksunta naisille tarkoitetun WC:n valitsemisesta.

En minä naispuolista kehoani vihaa, päin vastoin. Pidän kehostani sellaisena kuin se on. Mutta joutuessani yhä uudelleen toteamaan, että sosiaalisissa tilanteissa minut luetaan naiseksi, tai kun alan järkeilemään että eihän tämä kokemukseni sukupuolestani ole mitenkään looginen, kohdistan turhautumiseni kehooni, joka alkaa tuntumaan väärältä, koska se vaikeuttaa niin paljon omana itsenäni olemista. Ristiriita syntyykin siitä, etten vastaa omaa tai muiden oletusta "luonnollisesta" tai loogisesta sukupuolikokemuksen ja kehollisuuden yhdistelmästä.

/// Pidän kehostani sellaisena kuin se on."

Puhumattomuus oli nuoruuteni suurimpia ahdistuksen aiheita. Epäilin olevani homoseksuaali (transkokemusta en silloin osannut sanoittaa), ja pelkäsin jääväni yksin; en pelännyt niinkään sitä että minut konkreettisesti hylättäisiin, mutta mikään ympärilläni ei viitannut siihen, että olisin mahdollinen. Aivan kuin kaikki sanat, kaikki peilit ja kaikki onnellisen elämän kuvat olisivat kuuluneet toisille, eikä minulle jäänyt mitään. En kaivannut sääliä tai alentuvaa muka-tahdikasta suhtautumista, vaan tasavertaisuutta ja kunnioitusta omana itsenäni. Tosin aluksi oli vain häpeä. Se, etten olisikaan hetero, oli pahinta mitä saatoin kuvitella. Vasta myöhemmin olen tajunnut, että vaikka mitä tapahtuisi, niin tästä haluan olla

ylpeä. En halua olla ylpeä itsestäni biseksuaalisesta transgender-identiteetistäni huolimatta, vaan juuri sen vuoksi, sillä minä olen minä.

Seksuaalinen ja sukupuolinen moninaisuus on todellisuutta myös lestadiolaisperheissä. Se tosiasia ei poistu sillä, että asiasta vaietaan. Näen puhumattomuuden taustalla halun suojella lapsia ja nuoria vääriksi koetuilta vaikutteilta; ei haluta, että ”nykyajan ilmiöt” tulisivat kotiin. Mutta sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus ei ole jossain muualla, vaan se on meissä, kenessä tahansa. Seksuaali- ja sukupuoli-identiteetin muodostumista ei voi ohjata ulkopuolelta. On myös vahingollista ajatella, että identiteetti voisi muuttua esimerkiksi rukouksen voimasta. Identiteettiin liittyviä kysymyksiä ei saa hengellistää. Jokainen joutuu lopulta itse valitsemaan, miten juuri minä haluan ajatella ja elää, voinko jakaa kodin arvot ja uskontulkinnan. Lapselle ja nuorelle pitää kuitenkin tarjota mahdollisimman turvallinen kasvuympäristö, jossa voi kokea tulevansa hyväksytyksi ehdoitta.

Avoliittolain muutoksen myötä parisuhdekäsitykset puhuttavat myös hengellisen yhteisöni sisällä. Minua huolestuttaa, lisääkö avoliittokäsitysten eriytyminen ennakkoaluoloisuutta vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä kohtaan. Jos niin käy, pelkään yhteisössä elämisen käyvän hyvin raskaaksi. Aina ei nimittäin tunnisteta sitä, ettei seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin identifioituminen ole yhtä kuin elämänvalinnat, vaan kyse on ihmisestä kokonaisuutena. Ei-normatiivisen seksuaalisuuden ja -sukupuolisuuden kauhistelu satuttaa aina, koska se osuu niin syvälle minuuden ytimeen.

Minun näkökulmastani ongelmallisinta on tunnepohjainen asenteellisuus seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan. Pahimmillaan olen joutunut kuuntelemaan, kuinka Raamattua selitetään Raamatun sijaan homokammolla: ”älkää istuko siellä missä pilkkaajat istuvat” kääntyäkin yllättäen kehotukseksi välttää homojen seuraamista, tai vastaavasti Jeesuksen toteamus ”kohdusta saakka avoliittoon kelpaamattomista” tulkitaan mielivaltaisesti viittaavan intersukupuolisiin. On kuitenkin syytä muistaa, etteivät yhteisöt ajattele, vaan tällaisetkin näkemykset ovat yksittäisten ihmisten ajatuksia. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt mietityttävät ihmisiä, mutta haluttomuus oppia aidosti ymmärtämään itsestä poikkeavien ihmisten todellisuutta saattaa johtaa edellä kuvatun kaltaisten tulkintojen lisääntymiseen.

Myös yhteisöni ulkopuolella minuun on usein suhtauduttu jonkinlaisena superheterona. Nekin, jotka muutoin kohtelevat kanssaihmiä liberaalien ja humaanien arvojensa mukaisesti pyrkien välttämään ennakko-oletuksia, vaihtavat hetero-oletukseen kohdatessaan vanhoillislestadiolaisen. Kun tähän yhdistetään se, että tällaiseen ihmiseen kohdistetaan (lupaa kysymättä) yrityksiä ”vapauttaa” hänet hengellisyydestään, voi tilanne olla melkoisen kiusallinen. Olen kohdannut miehiä, jotka olettavat minun olevan seksuaalisesti lukossa hengellisen taustani vuoksi, ja tarvitsevan miehistä (oletettuun naiseuteeni kohdistuvaa) huomiota. Sellainen on todella hämmentävää, etenkin jos kyse on esimerkiksi opettajan ja oppilaan suhteesta.

Sukupuoli-identiteettiin liittyvät ristiriidat tulkitaan palautuvan seksuaalisuuteen.”

Olen käynyt terapiassa jäsentääkseni syitä ahdistuneisuudelleni. Terapeutini tuntui ottavan lähtökohdaksi sen, että ongelmani johtuvat ennen kaikkea seksuaalisuuteen liittyvistä estoista, jotka taas johtuvat hengellisestä taustastani. Yritin puhua myös transkokemuksesta, koska olin melko varma, että se oli merkittävä syy sille miksi voin niin huonosti, mutta minusta tuntui jatkuvasti, että minua ei otettu tosissaan.

Kävin aikoinaan keskustelemassa myös lääkärin kanssa siitä, mitä mahdollisuuksia minulla olisi jatkaa transkokemukseen liittyvien kysymysten käsittelyä, jos tilanne kriisiytyisi niin etten enää selviäisi omin keinoin. Lääkäri oli ymmärtäväinen, mutta hänkin totesi, että vaikka hän haluaakin kunnioittaa kokemustani transidentiteetistä, niin hänen mielestään minä tarvitsisin seksuaalisia kokemuksia (miehen kanssa), jotta oppisin ymmärtämään naiseutta syvemmin. Naiseutta kun voi olla monenlaista, ei ole yhtä tapaa olla nainen.

Tällaiseen olen törmännyt jatkuvasti: sukupuoli-identiteettiin liittyvät ristiriidat tulkitaan palautuvan seksuaalisuuteen. Itse en kuitenkaan koe, että kenelläkään toisella ihmisellä olisi avainta sukupuolisuuteni todelliseen ymmärtämiseen. Päin vastoin: koska nykyisin tunnen sukupuoli-identiteettini melko hyvin, olen oppinut paremmin ymmärtämään myös suhdettani seksuaalisuuteen.

Transihmisyys ei ole ideologia tai ajattelutapa, eikä se automaattisesti edellytä jotain tiettyä maailmankuvaa.”

Vuosia sitten otin yhteyttä Transtukupisteeseen, sillä minun täytyi saada puhua jollekin. En edelleenkään ymmärrä miten uskalsin tehdä niin. En todellakaan luottanut että minut otettaisiin hyväksyvästi vastaan. Yhteydenotossa ei ollut kyse rohkeudesta vaan sitä, että vaihtoehdot alkoivat olla vähissä. Tietysti kerroin myös hengellisestä taustastani. Odotin, että minulle kerrotaisiin, ettei tämä ole oikea paikka minun kaltaisilleni, mutta niin ei käynyt, vaan sainkin puhua täysin omista lähtökohdistani. Se taisi olla ensimmäinen kerta kun todella koin, mitä syrjimätömyys tarkoittaa: se ei perustu samanmielisyyteen, vaan aidosti moniarvoiseen tilaan. Silloin myös oivalsin, että transihmisyys ei ole ideologia tai ajattelutapa, eikä se automaattisesti edellytä jotain tiettyä maailmankuvaa. Transihmisyys on kokemus, ei valinta.

Kun ensimmäisen keskustelukerran jälkeen astuin ulos Transtukupisteen ovesta, havahtuin ensimmäistä kertaa vuosiin huomaamaan kuinka paljon valoa maailmassa on. Vaikka en ymmärtänyt itseäni edelleenkään, olin kuitenkin saanut avattua uuden oven ja löytänyt keinoja sanoittaa sitä miten minä koen itseni. Ymmärsin vihdoin, että minä olen mahdollinen. Aurinko paistoi suoraan minuun, olin kuin rakastunut: olin löytänyt ihmisen, jota olin kaivannut enemmän kuin ketään muuta: itseni. •

Sekasaunomista

Kauri

Luin terveystiedosta jutun nuoresta naisesta, jonka rinnat olivat kehityshäiriön takia eri paria. Tämä aiheutti hänelle ongelmia mm. parisuhteissa ja hän häpesi ulkonäköään mennessään uimahalliin ja pukuhuoneisiin. Niinpä hän sai apua julkisesta terveydenhuollosta ja rintoja korjailtiin kirurgisesti.

Tästä päättelin, että Suomessa kuuluu voida käydä uimahalleissa ja yleisissä saunoissa häpeilemättä. Hämmästyneenä mietin: koskeeko tämä myös minua? Onko suomalaisille ihmisoikeus saada saunoa yleisissä saunoissa rauhassa? Jatkoajatuksenä mietin, täytyykö silloin näyttää tavanomaiselta naiselta tai mieheltä?

Sattumoisin olin miettinyt kirjoitukseni aiheeksi saunomista ja uimahalleja jo aiemmin. Minähän siis saunon ja uin muutta mutkitta, sukupuoliristiriidastani huolimatta. Myönnän olevani joskus kateellinen niille, jotka vain menevät ”oman sukupuolensa” pukuhuoneeseen ja saunaan, ilman tarvetta selittää kenellekään mitään. Kun minä menen hallille, näytän ilmeisesti joidenkin mielestä nuorelta mieheltä. Toiset tulkitsevat minut ehkäpä maskuliiniseksi lesboksi. Tukka on parturin leikkaama ja lyhyt, päällä nahkatakki, villatakki, kauluspaita ja aluspaita. Reisitaskuhousujen alla on bokserit, jalassa maiharit. En jaksa tehdä sukupuolestani erityistä numeroa, vaan menen suoraan naisten pukuhuoneeseen riisumaan. Nykyään monessakaan hallissa ei enää tarvitse läpäistä sukupuolitestiä kassalla, vaan voi mennä suoraan omalla kortillaan pukuhuoneeseen. Vielä viime vuosina minulle tarjottiin satunnaisesti sinistä avainta.

” Jos minulta kysytään, kuvailen sukupuoltani esimerkiksi muunsukupuoliseksi.”

Vastaani on tullut muutama mummo, nuori nainen, lapsi ja muu rouvashenkilö, jotka ovat tuoneet esille sukupuoleni ja epäilleet, etten ole nainen. He ovat aivan oikeassa. Jos minulta kysytään, kuvailen sukupuoltani esimerkiksi muunsukupuoliseksi. Samalla he ovat omiin tottumuksiinsa nähden väärässä: useimmat heistä määrittävät ihmisten sukupuolen jalkovälin anatomian mukaan. Kun otan vaatteet pois, sulaudun naisten joukkoon jo melko hyvin. Monen mielestä olenkin sitten ”oikeasti nainen”, vaikkakin harteikas ja pienirintainen. Vaatteet päällä näytän erilaiselta kuin ilman niitä. Mutta ovatko he oikeassa siinä, etten sukupuoleni takia kuuluisi naisten pukuhuoneeseen?

Harmi kyllä, miesten puolella saisin ilman vaatteita yhtä hämmentyneitä katseita kuin naisten puolella pukeutuneena. Aikuisena ihmisenä, jolla on tissit ja pillu, eikä testosteronin tuomaa karvoitusta näkyvässä kehollaan, joutuisin sillä puolella peittelemään ominaisuuksiani esimerkiksi uimapaidalla ja uimasortseilla myös saunassa, käymään suihkussa jossakin nurkassa ja pukeutumaan esimerkiksi vessakopissa. Ambivalentti sukupuoleni kirjoittaisi silläkin puolella keskustelua siitä, ”miksi tuo tyttö on täällä”.

Tiedän joidenkin ystäväpiirini transihmisten olevan sitä mieltä, että itsemäärittelyn kunnioittaminen on tärkein kysymys sukupuoleessa. Niinpä minullakin pitäisi olla oikeus käyttää oman identifikaationi mukaista pukuhuonetta. Käytännössä vaihtoehdot ovat vähissä: muunsukupuolisten pukuhuonetta ja sukupuolittamattonta saunaa ei toistaiseksi ole. Itselleni olisi ihan mukavaa sekasaunaa muidenkin kuin muunsukupuolisten ihmisten kanssa. Näin aikuisena se ei ole kuitenkaan enää yhtä helppoa kuin ennen kouluikää. Ongelma on suurempi muille kuin minulle. Omasta puolestani voisin hyvin mennä veljeni ja puolisoni kanssa miesten saunaan, yhtä vaivattomasti kuin äitini tai serkkuni kanssa naisten puolelle. Itse tajuan, ettei se tekisi minusta kokonaisuudessaan miestä sen enempää kuin naistakaan, joten minua se ei haittaisi. Enemmän kuin minua, asia koskee muita uimareita pukuhuoneessa – sitä miten he käsittävät sukupuolen ja oman asemansa siinä, mistä tuntevat olonsa uhatuksi, kehen haluavat samaistua, millaisille piirteille nauravat tai mistä ajattelevat kiihottuvansa. Oman sukupuoleni pukuhuonetta ei ole olemassa, joten ratkaisu tähän ongelmaan ei voi olla juuri nyt, tällä hetkellä uimaan astellessani, pelkästään itsemäärittelyssä.

/// Oman sukupuoleni pukuhuonetta ei ole olemassa, joten ratkaisu tähän ongelmaan ei voi olla juuri nyt pelkästään itsemäärittelyssä.”

Niinpä olen päätenyt toimimaan nykyisessä järjestelmässä sen omien kierojen sääntöjen mukaan: jos kerran sukupuoli määritetään anatomian mukaan, käytän siis naisille määrättyjä tiloja, vaikken nainen olisikaan.

Menen sen mukaan, mikä on minulle itselleni mutkattominta ja helpointa. En jaksakaan enää sisäistää sukupuolijärjestelmän ongelmia itseäni. Mietin mieluummin muita asioita kuin sitä, olenko nyt riittävän maskuliininen tai riittävän feminiininen. Ratkaisuni on erilainen kuin alun nuorella naisella. En viitsi piilotella kehoni piirteitä ja etsiä vikaa nimenomaan niistä. Yhtä vähän viitsin enää esittää naista, eli vaihtaa elekieltäni ja vaatetustani muuksi vain siksi, että sukupuolienemistään kuuluvilla olisi mukavampi olla.

Otan kyllä mielelläni vastaan vinkkejä siitä, miten voisin tehdä saunakokemuksesta itselleni vieläkin mukavamman. Vähemmistöstressiä aiheuttaa se, että olen itse yleensä ainoa omanlaiseni ihminen käyttämässäni pukuhuoneessa. Kun sukupuoli on vähän poikkeava, minua helposti katsotaan pitkään. Niin olisi toki sillä toisellakin puolella. Oikeastaanhan haluaisin vain saunoa ja olla miettimättä sukupuoltani. Se surettaa, ettei se aina ole mahdollista.

Monille transihmisille kehon ja kokemuksen vastaavuus on tarpeen oman sukupuolidysforian helpottamiseksi. Toisin kuin monille muille, minulle kehoni on hyvä tällaisena, ristiriitaisena. Tai kuten itse mieluummin ajattelen, erikoisena yhdistelmä.

Tissit ja pillu, ne ovat ihan mukavat ja käytännölliset, kunhan en liikaa kuuntele niitä miettiessäni pukeutumistani ja sitä kuka olen. Joinain päivinä kehoni nykyiset muodot tuntuvat oikein hyviltä. Toisina päivinä koen, että kurvittomampi ja suorempi vartalo vastaisi paremmin sukupuolikokemustani, ja olen iloinen leveähköistä hartioistani tai voimakkaista käsistäni. Saatan tuntea sukupuolidysforiaa, mutta tuntisin sitä joka tapauksessa jompaankumpaan suuntaan, mikäli kehoni muuttuisi nykytilasta.

Omat ongelmani ovat enemmänkin sosiaalisia: osa ihmisistä haluaa kohdella minua naisena tai sukupuolittaa minut tapaamistilanteessa spontaanisti naiseksi. He haluavat korostaa sitä, että näkevät minut naisena, huolimatta mahdollisista maskuliinisista vihjeistä, joita olemisessäni on. Osaa hämmentää ambivalenttius, ja he luulevat minua joko mieheksi tai naiseksi ja sen jälkeen luulevat erehtyneensä. Transihmisten olemassaolosta hämäästi tietoiset pohtivat kumpaan suuntaan olen muuttumassa. Itse koen tällaiset kohtaamiset lievästi kiusallisina ja usein lähinnä omituisina. Silti en näe, miksi minun pitäisi näiden sosiaalisten kohtaamisten takia olla kehollisesti toisenlainen tai viestiä yksiselitteisesti. Silloin kaipaisin itse intiimisti niitä kehoni muotoja, jotka nyt tuntuvat ihan hyviltä. Tai tuntisin oloni epämuukavaksi esittäessäni naista, tai yrittäessäni mennä läpi miehenä, jota en sitäkään ihan ole. Onnekseni monet näkevät nykyäänkin sisäisen minäni ja sen mitä oikeasti olen: melko lailla maskuliininen tyyppi, jolla on kuitenkin naisellisia ominaisuuksia. Enimmäkseen saan rauhassa pukeutua ja käyttäytyä sukupuolikokemukseni mukaisesti.

Toiminnallani toivon kertovani sukupuolienemmistölle, niille tavallisille naisille ja miehille uimahallissa, että yksinkertainen jako naisiin ja miehiin anatomian perusteella ei pidä paikkaansa. Se, että en muunsukupuolisena pysyttele poissa kahdelle sukupuolelle varatuista tiloista, on konkreettinen keino näyttää, että vika on järjestelmässä. Jos tarjolla ovat vain nämä kaksi paikkaa vaihtaa vaatteita, käydä suihkussa ja sauna, käytän naisten puolta. Jos se on teille muille hankalaa tai ihmetyttävää, voitte vapaasti ryhtyä toimiin sukupuolittamattomien pukuhuoneiden perustamisen puolesta. Voitte myös herättää keskustelua siitä, mitä sukupuoli on – onko se juridinen F-merkintä passissani, onko se jokin osa anatomiastani, vai onko se kenties sisäinen tunteei, pukeutumiseni ja sukupuolen ilmaisuni. Jos mietitte, että olen liian miehekäs ja olemiseni naisten pukuhuoneessa ei ole oikein tai asiaankuuluvaa, minun tapauksessani se on tunnustus siitä, ettei sukupuoli olekaan pelkästään jalkovälissäni. Olen asiasta aivan samaa mieltä.

Transihmisten olemassaolosta hämärästi tietoiset pohtivat kumpaan suuntaan olen muuttumassa. Itse koen tällaiset kohtaamiset lievästi kiusallisina ja usein lähinnä omituisina.”

Kieroutuneesti teen siis sukupuolen moninaisuutta arkisen näkyväksi yhtä lailla näin, kuin vaatimalla itse sukupuolittamattomia tiloja tai puhumalla itsemäärittelystä. Nyt kuitenkin minun ei tarvitse olla se, joka sanallisesti todistelee sukupuolen moninaisuuden olemassaoloa ja sitä, ettei sukupuoleni ole vain kuvitelmaa. Muut kanssasaunoajat näyttävät kyllä huomaavan, että olen olemassa tällaisena, enkä vain kuvitteellisena ajatusleikkini. Sukupuoli ei ole minun, erikoisesti sukupuolittuneen ihmisen, oma yksityinen ongelma. Yhtä lailla se koskettaa niitä, jotka ovat saunomassa kanssani. Samoin asia koskettaa myös niitä, jotka suunnittelevat pukuhuonetilat ja saunat, ja tekevät jaosta jäykän kaksijakoisen. Niinpä sukupuoli tai edes sukupuoliristiriita ei ole pelkästään yksityisasiaa.

Koska ongelma ei olekaan suoranaisesti oma ongelmani, jätänkin useimmiten asiaan liittyvät pohdinnat mieluummin muille. Menen uimahalliin keskittyen varsinaiseen asiaan: uimiseen ja rentoutumiseen saunassa. •

Sexpon transpoliittiset vaatimukset

Transihmisten rikosoikeudellista suojaa on parannettava

Erityisesti viharikoksiin tulee puuttua nopeasti ja tehokkaasti. Transihmisiin kohdistuvissa rikoksissa tulee soveltaa rangaistuksen koventamisperiaatetta entistä systemaattisemmin.

Transihmisten yhdenvertaisuuden toteutumista on edistettävä aktiivisesti

Transihmisten kohtaamaan syrjintään on puututtava nykyistä tehokkaammin. Yhdenvertaisuuden proaktiivista edistämistä mm. tasa-arvosuunnittelun yhteydessä on lisättävä.

Ammattilaisten tietotaso sukupuolen moninaisuudesta on varmistettava

Varsinkin lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten osaaminen on varmistettava riittäväällä koulutuksella ja täydennyskoulutuksella.

Lainsäädäntö on uudistettava vastaamaan ihmis- ja seksuaalioikeuksien velvoitteita

Laki juridisen sukupuolen vahvistamisesta on uudistettava niin, että vahvistaminen perustuu henkilön omaan ilmoitukseen. Sukupuolen vahvistaminen ei saa edellyttää lisääntymiskyvyttömyyttä tai psykiatrista arviointia.

Transtutkimus- ja hoitoprosessia on uudistettava vastaamaan yksilön tarpeisiin

Hoitokäytäntöä on muutettava ja palveluita resursoitava niin, että sukupuolen korjausprosessiin on pääsy kohtuajassa ja ilman liian raskasta arviointiprosessia. Tarvekartoituksen tulee perustua potilaan yksilöllisiin tarpeisiin.

Dysforiasta

Nummi

Olen kohta 28-vuotias transsukupuolinen nainen, ja ennen kuin sain hoitoja en edes tiennyt kuinka paljon se oli vaikuttanut koko elämääni.

Noin 2–3 kuukautta hormonihoitojen aloituksesta olin onnellinen ensimmäistä kertaa elämässäni siltä ajalta jonka muistan ja itse asiassa seuraavina kuukausina huomasin, että en ollut käsitellyt tunteita ainakaan kymmeneen vuoteen yhtään. En muista tunteita ollenkaan menneisyydestäni. Tunsin eläväni ensimmäistä kertaa elämäni aikana. Tunteet kuten onnellisuus, viha, pelko, kateus, toivo, halu ja yleinen empatia olivat minulle outoja, täysin uusia. Tällä hetkellä olen ollut elossa, ollut olemassa, kohta 28 vuotta – mutta olen elänyt vasta puolitoista vuotta. Aleksitymia on termi jonka löysin googlen avulla, kuvailee henkistä oiretta kun henkilö ei ole tietoinen tai yhteyksissä tunteisiinsa. Kuvaus joka tuosta termistä osui parhaiten kohdalleni on ”kuvailee elämäänsä robottimaisena”.

Tämä tarkoittaa, että tässä vaiheessa koko menneisyyteni näyttää hyödyttömältä, tyhjältä, tyhjiöltä. Tunnistan että minulla oli varmaan välillä hauskaa, muistan

nauraneeni ja viettäneeni aikaa kaverien kanssa. Uteliaisuutta minulla oli täysin loogisella tasolla, empatiaa minulla oli jollain tasolla, mutta en ole varma oliko se aitoa vai vaan looginen päätelmä huonon itsearvostuksen ja itsevarmuuden takia. Loogisesti ajateltuna olen vain yksi 7 miljardista, ja tiedostin että minulla ei ollut halua elää, joten kaikki muut olivat tärkeämpiä. En halunnut elää, toisaalta en myöskään halunnut kuolla (suurimman osan ajasta). En halunnut mitään. Elämäni kehittyi kasa erilaisia sääntöjä miten asioiden tulisi olla, miten pitäisi elää, ja iso osa oli erittäin vääristyneitä stereotyyppioita miehuudesta. Eläminen ei tullut luonnostaan ja vielä vähemmän miehenä eläminen. Yritin parhaani mukaan pitää asiat yksinkertaisina, tehokkaina. Ihmiset vain monimutkaistivat asioita, muita asioita oli mm. harrastuksien oppiminen, avun pyytäminen töiden tai terveyden kanssa, arvosanat, opiskelupaikan tai työpaikan suunnittelu. Luin kirjoja joskus, suurin osa ajasta meni videopelien ja median kanssa. Ne olivat helppoja harrastuksia, joita ei pidä sen enempää oppia vaan voi vain aloittaa ja kuluttaa aikaa.

Mutta asiat vaikuttivat normaaleilta. Pidin itseäni ujona, hiljaisena miehenä. Asia ei häirinnyt minua, se että asiat häiritsevät on myös tunne. Miten voit tietää että jotain on väärin, jos et tiedä muusta? Nyt voin tietää kuinka väärin asiani olivat. Tämä näyttää olevan yksi oire monista, sellainen joka minulla on vastassa sukupuoli-riidan aiheuttamasta sukupuolidysforiasta. Tämä tunteellinen tyhjyys tulee minulle vieläkin ajoittain vastaan puolustusreaktiona.

Parhaimmillaan posket tuntuvat hiekkapaperilta ja yritän välttää kasvoihini koskemista.”

Yhä useammalla tuntuu olevan jonkinlainen käsitys transihmisistä. Olen kuullut kommentteja ”tehköön mitä haluaa”, ”omapa on elämäntapansa”, ”ei ole mulle haittaa” yms. enemmän tai vähemmän positiivisemmassa valossa (sekä liikaa erittäin negatiivisia kommentteja). Mutta en tiedä kuinka hyvä ymmärrys ihmisillä on siitä syystä mikä tämän ilmiön takana piilee. Moni puhuu ”loukkaantumisesta”, ”mielipahasta”, ”mielensäpahoittajista”, ”tasa-arvosta” jne., mutta oikea ongelma on niin monimutkainen, että kaikki transihmisetkään eivät osaa sitä selittää eikä lääkäreilläkään ei ole edes kunnon yhteistä ymmärrystä miksi tätä tapahtuu.

Sukupuolidysforia on karkeasti selitettynä ”monimutkainen ja epätasainen joukko henkisiä ongelmia jotka johtuvat sukupuoli-ristiriidasta” johon voi kuulua mm. masennusta ja ahdistusta, esimerkiksi minulla aleksitymia. Tärkeää on se, että 1) mikä aiheuttaa dysforiaa on täysin yksilöllistä, 2) kuinka paljon dysforiaa kokee on täysin yksilöllistä, ja 3) ei voida sanoa, että kaikki transihmiset kokevat dysforiaa universaalisti. Ainoa yhdistävä tekijä transihmisten kohdalla on, että tämän ilmentymiselle on syynä jokin sukupuolta koskeva asia. Vaikka en pystynyt aluksi liittämään tuota täydellistä tunteiden puutetta sukupuoleeni mitenkään, niin tunnistan että se paheni murrosiän kohdalla. En esimerkiksi tunnista omasta ensimmäisestä murrosiästä mitään tunteiden epätasapainoa, heittäilyä tai aggressiivisuutta. Se parani n. 2-3 kuukautta hormonihoidojen alettua aikana, jolloin moni alkaa huomaamaan huomattavaa henkisen terveyden parannusta ja esiintyy vieläkin sukupuoliristiriitaisissa tilanteissa. Joten se on todennäköinen selitys.

Mutta noin geneerisestä määrittelystä on vaikea saada minkäänlaista ymmärrystä, joten kerron oman konkreettisen esimerkin:

Ajan kasvoni karvoituksen sheiverillä päivittäin, yksi näistä testosteronin (ainakin osittain) pysyvistä vahingoista transnaisille. Tiedän että ne karvat eivät näy vaikka päivä jäisikin välistä, mutta parhaimmillaan posket tuntuvat hiekkapaperilta ja yritän välttää kasvohiini koskemista. Koska ne karvat ovat niin vaaleita, laserepilaatio ei toimi, ja noin kuukausi ennen tätä kävin ensimmäistä kertaa neulaepilattiossa, jossa piikillä ja sähköllä tapetaan karvoja yksi kerrallaan. Toinen vaihtoehto on odottaa että hormonit ehkä saattavat tehdä jotain näille karvoille 3 vuoden kohdalla. Ongelma tässä metodissa on, että niiden karvojen pitää antaa kasvaa useamman päivän, että ne voidaan paikantaa ja poistaa kunnolla, jonka jälkeen herkällä ihollani on punaisia näppyliöitä viikkokausia.

Joten ennen tuota aikaa, jonka varaan aina maanantaiksi, en torstaiamun jälkeen ajanut niitä karvoja – tarkoittaen että perjantaina olin töissä ilman sitä päivittäistä ajamista. Ja en uskonut että reagoisin niin pahasti.

Ensinnäkin olin koko päivän erittäin ahdistunut, yritin vältellä muita mahdollisimman paljon. Tiesin että ne karvat eivät näy, mutta koko ajan kuvittelin kuinka kaikki huomaavat ne. Joka kerta kun vahingossa hieroin leukaa tai nojasin poskelle, sain erittäin pistävän huomautuksen että ”hei, sulla on tää juttu joka sulla

ei pitäisi olla”. Turhautumista asiasta ei auta se että julkinen puoli laserepilaation jälkeen vain sanoi ”paska homma, enempää ei auteta” ja joudun siis yksityiseltä saamaan tarvittavaa apua omalla ajalla ja huomattavalla lompakon tyhjennyksellä.

Iltapäivällä olivat yhden työntekijän läksiäiset, johon työntekijät kerääntyivät huomattavasti tiiviimmin kuin olisin halunnut. Luettiin pari työntekijän teemää korttia, toivoin kovasti että minun liian yksinkertaista ja tylsää tekstiä ei luettaisi näiden hienojen runojen ja askartelujen ohella. Oli arvoton olo, kuin en kuuluisi edes samaan huoneeseen puhumattakaan että kukaan arvostaisi erittäin huonoa kontribuutiota siihen korttinvaskaan. Ja nämä negatiiviset ajatukset alkoivat toistumaan päänsisällä, keskittyminen alkoi vaikeutua, aloin pakkomielleisesti tekemään jotain käsilläni ja jaloillani – nykimistä, jalan veivaamista, reiden taputtelua sormilla/käsillä. Vältin katseita, otin nopeasti jotain kakkua mitä oli tarjolla ja koetin kestää ja piilotella pahaa oloani. Sentään pystyin vähän harhauttamaan itseä koittamalla keskittyä muiden keskusteluihin ja jotain pystyin vielä kommentoimaankin.

Noin 2–3 kuukautta hormonihoidon aloituksesta olin onnellinen ensimmäistä kertaa elämässäni.”

Heti kun näytti siltä että ihmiset olivat lähdössä niin hain tavarani ja lähdin melkein pikajuoksulla. Ajatukseni olivat jumissa ja toistivat vain jotain negatiivista uudestaan ja uudestaan, nyin kättä, taputtelin sormia pakkomielleisesti mahdollisesti että olisi jotain muuta johon keskittyä, silmät vain tuijottivat maahan jalkojeni edessä kun kävelin ja hengitys oli raskasta. Taisin käydä kaupassa, mutta täysi keskittyminen oli siinä että kävelin eteenpäin, tunteet jäivät jossain vaiheessa jälkeen ja jos vähänkin jäin ajattelemaan niin jokin negatiivinen jäi vain toistumaan.

Kissani oli kotona odottamassa joka oli taas hyvä harhautus, laitoin nopeasti tietokoneen päälle että voisin vain laittaa jonkun pelin päälle ja keskittyä jonkun yksinkertaisen pelin pelaamiseen. Mikään monimutkaisempi ei silloiselta keskittymistasoltani onnistunut ja olisi vain johtanut taas niihin negatiivisuuksiin. Menin myös chattihuoneeseen, ajatuksella että jos jotain peliä menisi pystyyn nettikaverien kanssa, voisi vain ajatuksetta höpistä jostakin. Lauantai meni samalla ta-

solla, en oikeasti enää muista tarkemmin edes mitä pelasin. Tein vain jotain, ihan vain että ei tarvitsisi ajatella. Jokainen tauko, kun hain syötävää tai kävin vessassa, ajatukset olivat yksinkertaisia ja negatiivisia: kuinka olen hyödytön ja ruma, elämä on väärin, mikä kaikki on elämässäni väärin. Yleensä yksi asia vain jäi pyörimään kunnes harhautin itseäni jollain niin että ajatukset loppuivat. Olin henkisesti tyhjä tunteista ja mistään monimutkaisemmista ajatuksista.

Odotan, että nämä isommat ongelmat saadaan vielä korjattua, niin että ehkä voin jopa elää normaalia elämää.”

Lauantai-iltana lisäsin vähän alkoholia juomaan ja pelasin nettikaverien kanssa, kunnes myöhempään huomasin että mieliala nytkähti alaspäin. Se mitä muut tekivät tai sanoivat ärsytti ja aloin tiuskimaan. Lähdin ennen kuin tuo alkoi eskaloitumaan ja menin nukkumaan. Sunnuntaina en edes sanonut kenellekään mitään. Tuli ajatus, että jos vain menisin sinne voicechat-ryhmään, mutta heti tuli ajatukset ”musta on vain haittaa kun mieliala on näin” ja ”ei ne kuitenkaan mua sinne halua” joten jäin vain tuijottamaan ruutua. Kai joku peli pyöri, ehkä joku video taustalla. En edes kissan kanssa jaksanut kunnolla olla. Ja koko viikonlopun karvojen kasvu jatkui. Linnottauduin vain sisälle, joten kukaan ei sentään nähnyt sitä.

Maanantaina, hoitopäivänä, olin henkisesti uupunut kun olin koko viikonlopun niin kireänä jokaisen hetken kun olin hereillä. Huivi naaman ympärille niin että kukaan ei näkisi mitään. On sentään vuosikymmenien kokemus esittää ihmistä niin se kyllä tulee jollain tasolla luonnostaan. Itse hoito oli 2 tuntia sitä että kosmetologi laittoi neulan hiustyveen asti (joka sattui) jonka jälkeen pieni sähkövirta tappoi tuon tyven toivottavasti lopullisesti (joka sattui lisää). Noin 7 sekuntia per karva laskin nopeimmillaan, kahdessa tunnissa hoidettiin noin 720 karvaa, jokaisessa kaksi suhteellisen kivuliasta pistosta ja sähkötystä. Ensimmäistä kertaa kun nypittiin kulmakarvoja, niin oli kait saman tasoista, tämä ehkä vähän kivuliaampaa. Naamassa voi olla tuhansia karvoja ja jokainen ei yhdellä sähkötyksellä edes tuhoudu.

Oikeasti melkein nukahdin kun otettiin karvoja poskista, kun kipu oli lievempää kun muualla kasvoissa, ja koko hoito ei ollut mitään verrattuna tuohon viikonloppuun. Bussimatalla kotiin tunsin rauhoittuvani, karvoja oli tuhottu lopullisesti, sain kommentteja että viime kerran hoidot toimivat hyvin, saan aamulla ajaa ne jämät, tunteet palasivat ja nautin olostani kun nukahdin pari kertaa n. tunnin matkalla. Ei edes häirinnyt että naama oli täynnä punaisia ja finnimäisiä näppylöitä, en laittanut huivia edes päälle toivossa että paranisi paremmin.

En ole kolmeen vuoteen yhtä pahaa kohtausta saanut, mutta ennen sitä tämä oli tasaisesti ainakin vuosikymmenen ajan kerran kuussa – ja pahempi loppua kohden. Teen kaikkeni estääkseni tätä tapahtumasta, ja joskus se tarkoittaa sitä että ylikompensoin feminiinisyttä, mm. vältän tarkoituksella käyttämästä sanoja ”parta” tai ”viikset”, jotta voin paremmin puhua asiasta ja ajatella asiaa ilman selvää maskuliinista viittausta. Vielä puolitoista vuotta sitten henkilökohtainen sukupuolidysforiani esiintyi kokoaikaisella melkein täydellisellä tunteiden puutteella, sosiaalisten tilanteiden välttelyllä ja yleisellä arvottomuuden tunteella.

Enkä muista että sitä ennen joskus asiat olisivat olleet erilaiset. Dysforian laukaisivat niin biologiset, sosiaaliset kuin kulttuurilliset elementit jotka laittoivat minut miehen lokeroon jatkuvasti, joka hetken elämästäni. Nykyäänkin minulla on lievästi vastassa tätä, joudun ajamaan kasvoni päivittäin. Ja on ikävä muistutus joka kerta kun käyn vessassa tai suihkussa, se aiheuttaa mielipahaa ja vääryyden tunnetta, mutta auttaa huomattavasti että nämä on sentään korjattavissa. Muita minua ajoittain häiritseviä seikkoja ovat mm. pituus ja eri kehon osien mittasuhteet, ääni, hiusraja ja rintojen koko. Ne eivät ole korjattavissa samalla tavalla. Transihmiset yleisesti tuntuvat olevan paljon tietoisempia sukupuolten välisistä eroista kuin cisihmiset. He ovat joutuneet selvittämään ”miks on aina niin hiton huono olo”. Ei enää yhtä pahasti, mutta se on huomattava henkinen rasite jokapäiväisessä elämässäni, joka välillä kyllä pakkautuu päälle ja aiheuttaa henkisiä ongelmia joihin en sen enempää pureudu. Odotan, että nämä isommat ongelmat saadaan vielä korjattua, niin että ehkä voin jopa elää normaalia elämää.

/// Karvojen pitää antaa kasvaa useamman päivän, että ne voidaan paikantaa ja poistaa kunnolla.”

Mutta yksi aspekti jää vielä mainitsematta, muistot. Minulla on ainakin vuosikymmenen verran muistoja tästä. Kun törmään johonkin, joka muistuttaa minua tästä ristiriidasta elämässäni, niin muistan tämän kaltaiset kokemukset. Se voi myös laittaa kohtauksen päälle. Pahempi masennus tuli päälle noin vuosi sitten kun aloin kaivelemaan, mitä se masennus oli, ja siinä se sitten oli kunnolla. Ja halusin vain sanoa että se, että jos minusta käyttää kuollutta nimeäni ei mitenkään loukkaa minua, mutta muistuttaa minua suurimman osan elämästäni kestäneestä henkisestä kidutuksesta. Tätä ei voi korjata ja on erityinen riski kun nykyäänkin ihmiset vähättelevät tätä ilmiötä kuvailemalla "loukkaantumista", "elämäntapaa" tai "hoitojen haluamista" puhumattakaan erittäin epätieteellisistä oletuksista, mitä etenkin transihmisten sukupuoleen tulee. Tästä ainakin kohdallani johtuu sosiaalinen dysforia, joka ei ole verrattavissa täysin siihen kun jotain cisihmistä sukupuolittaa väärin.

Omalla kohdallani mm. tuo tunteiden puutos on ilmeisesti erittäin harvinainen oire. Masennuksen ja ahdistuksen oireet ovat yleisempiä ja huomattavissa tästä omasta kertomuksestani. Mutta mitään oireiden alarajaa tai ylärajaa ei ole, ei ole määritelmää että sinun pitää juuri tästä asiasta tuntea jotain ollaksesi transsukupuolinen. Olen kuullut paljon pahempia kokemuksia, sekä kertomuksia henkilöistä, jotka eivät välttämättä mitään fyysisiä hoitoja tarvitse. •

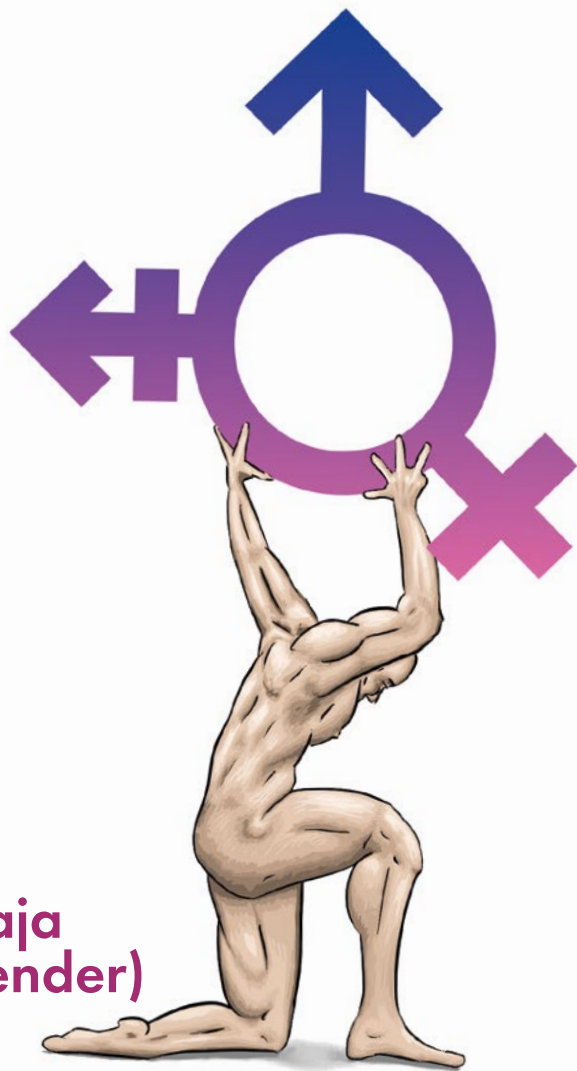
Sexpon neuvontapalvelut

Sexpo tarjoaa maksutonta neuvontaa seksuaalisuuden, seksin, sukupuolisuuden ja ihmissuhteiden kysymyksissä. Neuvontaa on saatavilla netissä, puhelimitse, etäyhteydellä tai kasvokkain. Palvelumme ovat luottamuksellisia ja yhteyttä voi ottaa myös nimettömästi.

Neuvontapuhelin palvelee vaihtuvin päivystysajoin viikoittain. Puhelun hinta on oman operaattorisi mukainen normaali matkapuhelumaksu.

Tapaamisia voi tiedustella nettisivujemme kautta löytyvällä lomakkeella. Voit hakeutua neuvontaan yksin, kumppanin/ kumppaneiden tai perheenjäsenen kanssa.

www.sexpo.fi

Väliinputoaja (tai demigender)

Deminutiivi

Aluksi en aikonut kirjoittaa Oikeus määrittää itsensä -projektiin, koska pidin omaa suhdettani sukupuoleni ja kehoni yhteenliittymästä melko merkityksettömänä ja ennen kaikkea "ei tarpeeksi hyvänä transtarinana". Minulla ei ole tai ole ollut kehodysforiaa enkä ole käynyt läpi sukupuolenkorjaushoitoja. Jopa sukupuoleni on osin sidoksissa siihen, joksi minut syntymässä määritettiin, sillä olen demifemale eli demityttö. Termin löytyminen sukupuolituntemukselleni, joskin se on suomeksi kömpelö, oli aikoinaan todella helpottavaa. Minullakin oli paikkani. Siitä huolimatta moni transkeskustelu ei kosketa minua, ja välillä tuntuu että olen väliinputoaja cissukupuolisten naisten ja muunsukupuolisten välillä, koska en ole kunnolla kumpaakaan.

Oma sukupuoli kuitenkin kiinteästi yhteydessä kehollisuuteeni ja siihen, miten se suhteutuu muihin vastaaviin kehoihin kulttuurissa. Minulla se, että minulla on esimerkiksi rinnat, vulva, leveä lantio, jotka kulttuurissamme cisnormatiivisesti liitetään naiseen, vaikuttaa myös oman sukupuoleni kokemiseen osin naisena. Tästä huolimatta ymmärrän kyllä, että muut rinnalliset, vulvalliset ja/tai leveälantioiset ihmiset voivat olla mitä sukupuolta vain. En usein halua puhua kokemuksistani siksi, että ne voitaisi tulkita bioessentialistisiksi ja muita pakottaviksi. Kyse on kuitenkin siitä, että sukupuolikäsitykseeni vaikuttaa ympäristö ja vertautuminen muihin, ja se on rakentanut osin samaistuttavia, osin erottavia tuntemuksia. Toisenlaisessa keho- ja sukupuolikulttuurissa olisin voinut hyvinkin olla jotain muuta sukupuolta. Ja jos tässä kulttuurissa kehoni muotouisi niin että minulla ei olisi rintoja, lantioni olisi kapea ja minulla olisi jonkin muunlainen sukuelin, sekin varmasti vaikuttaisi sukupuoleeni.

”Minä olen minä ja tässä ajassa ja paikassa.”

Mutta minä olen minä ja tässä ajassa ja paikassa. Vaikka en leikkaisikaan tukkaani siiliksi, vaikka pukeutuisin hameeseen, vaikka tukisin rintojani push up -rintaliiveillä, minua satuttaa että minua kutsutaan naiseksi tai tytöksi tai muilla vastaavilla nimityksillä, jotka eivät ole minä. Tuntuu että yhteiskunta pakottaisi minut esittämään itseni maskuliinisempänä kuin välillä haluisinkaan olla, jotta minua ei yhtä huolettomasti sukupuolitettaisi naiseksi. Minun ei kuitenkaan pitäisi olla pakko muokkautua tavalla, joka ei tunnu luontevalta – muiden tulisi tietää olla sukupuolittamatta ihmisiä, joita he eivät tunne.

Aluksi en aikonut kirjoittaa, mutta kirjoitin silti. Kirjoitin, koska äiti tiuskaisi ”Tulitsä miesten vessasta? Ei sinne saa mennä!”. Kirjoitin, koska gynekologi naurahti ”Ei olisi tarvinnut edes huutaa nimeltä, kun oot ainoa nainen odotushuoneessa!”. Kirjoitin, koska halutessaan huomioni vieraat huutavat ”Tyttö! Hei tyttö!”. Jospa tällainen vähitellen vähenisi. •

Han. Hon. Hen.

Panda Eriksson

Content warning: internalized cissexism, misogyny and transphobia, mention of eating disorder

How do you define yourself when there are no words for what you are, for what you're feeling? As a child, I loved dresses, diamonds, the colours pink and burgundy, the jewelry and makeup I found in my mother's drawers. She had this sparkly dress that she had bought in the US in the 80's and I tried it on several times a year, dreaming of the day I would be able to fill it.

I grew up in a small town in the archipelago of Turku with two parents and one older sibling. 70% of the inhabitants were native Swedish-speakers, Finn-Swedes, suomenruotsalaisia, and so my mother tongue is Swedish, too. My parents worked in customer service in different ways, and we were, of course, expected to learn Finnish so that we would be able to make it in society. Learning languages was always fairly easy for me, but I don't think I called myself fluent in Finnish before I was 15. I rather focused on reading in English and quickly took to the internet when it became commonly available, which might be the reason why I applied for an IB high school and why I to this day feel more comfortable using English (rather than Finnish or Swedish) to express myself.

I was privileged in growing up in a family with a stable financial situation, and my parents would travel a lot, often bringing us children along. Being a 90's kid, I knew what gay meant on a theoretical level, if naught else from my mother's stories about gay couples on the cruise ferry to Sweden. I'd never seen or experienced anything alike though, and I remember the autumn of 2002, when I was 11 years old and saw t.A.T.u's music video for All the things she said on Jyrki. I couldn't properly sleep for a week. I feverishly looked for more information and I was so confused. My self-image was caught behind the fence with the t.A.T.u girls but also with the boys with whom I was infatuated.

// *I remember insisting gender doesn't matter."*

My first touches with gender nonconformity was also part of a family travel experience. I don't remember how old I was and I don't remember what destination, but I remember the dress of the drag queen whirling around her heels. My mother couldn't understand why I kept insisting on going to drag shows, saying "when you've seen one, you've seen them all". She would take me to the so called Simon cabaret in Phuket, Thailand, though. I didn't, at the time, understand why I was so drawn to them, I was after all "a normal girl", right? I remember insisting gender doesn't matter, that I had "a male brain in a female body". I was the kind of girl who was friends with the boys, not the one who dated them. At the same time, I would repeat the mantra as a joke. Wear it like armour and no one can use it against you, they say — *a male brain in a female body, but it's not like I intend to get surgery or anything ha ha*. And no surprise there — how could I have described it otherwise? Hen wasn't even a word for me at that time, let alone *non-binary*, *muunsukupuolinen*, *icke-binär*. I had no knowledge of anything, because there was none available, and so I equated the concept of *trans* with the *Simon cabaret* and the same old narrative of men in dresses. I wasn't a man in a dress. I was a...girl? Not a girl in a dress any longer, that was a thing of the past, I was one of those *cool* girls now, the girls that don't act *like girls*, the ones that are friends with *boys*. I watched Mulan every night and held my breath for the scene where she is wounded and the army general finds out she's a woman who has been binding her chest. No bells were ringing.

I moved to Turku for my studies and at some point, I got acquainted with a person who was transitioning – as androgynous. I thought this might be the first trans person I'd ever met (hah!) and I found the concept very strange. Androgynous? How? Even if this didn't directly trigger any enlightening experiences, a seed of thought had been sown. This was a new word, it described gender but it wasn't gendered. Simultaneously, I was making a last desperate effort to be more feminine, to stop failing at being a woman. I had a fairly typical history of a puberty triggering eating disorders and I figured I might have to repair this damage to my body by getting chest augmentation. This didn't feel quite right as a thought, but I tried desperately to maintain the image of a good, Finn-Swedish young woman. Pearl earrings, gray ponchos, khaki dress pants. Gant sweaters.

I don't recall what the breaking point was, but at some point I realized things weren't working out. Male brain. Female body. Gay. Girls. Boys. Androgynous. My very simple reasoning went along the lines of "if I can't perform womanness well enough, I don't want to perform it at all". I was on my way to downtown Turku to get food one summer day, when I found myself sitting in the waiting hall of a private health clinic. I don't know what I said – I didn't want to admit things to myself and I had no way of doing so even if I wanted – but somehow I got the referral and landed at the TAYS trans clinic. It was a long struggle to get what I wanted – at the same time, I was aware of the fact that I couldn't get a grasp of myself, but I also knew that I needed to repeat a certain narrative to get any help at all from the clinic. I tried going very masculine (in my own standards) before realizing that doesn't work out either. Breaking down the process for myself, I had to dive very deep to find that indeed,

I am not a woman, but I am not a man either. The final piece of the puzzle will probably never be found, but the piece that started the solution process was constituted of two words: the Finnish word *muunsukupuolinen* and the Swedish gender-neutral pronoun *hen*.

/// *Male brain.
Female body.
Gay. Girls. Boys.
Androgynous."*

In the end, this piece isn't a critique of Finnish trans clinics, although there is very much to criticize in the system that is transitioning and gender-affirming treatment in Finland. This isn't criticism of the tiny island village I grew up in, either, or

the Swedish-speaking Finnish community. This is a plea and a critique toward society as a whole. I know that I would have been spared from a lot of pain and anxiety if there had been a language available for me to utilize when I tried dealing with my blurry self-image. If only someone had told me that yes, it's okay to love the dresses and the glitter, you can be femme even if you're not a woman; you can be feminine and not be a woman; you can be masculine and not be a man; you can be androgynous; you can be agender; your sexuality can be whatever and is independent in relation to your gender; you can have one gender, many genders or no gender and it can vary throughout your life (I still think I might have been a little girl when I was a kid!), I think I would have been a lot happier.

This is a social commentary on how language or the lack of it can affect us very dramatically, giving us tools to find meaning in our lives or stealing years from us – and how representation matters, how it needs to be repeated out loud that you can belong to a minority that is privileged and generally thought of as elitist, fancy and classy and also be marginalized as a trans person (as a non-binary trans person). There needs to be knowledge about multitude of gender in areas where you don't expect to find it, because you can never, ever know. The client in the nursing home for elderly might be trans. The person in the wheelchair that you see in the library might be queer. And that person you read as an upper-class fancy Finn-Swedish "good girl" might turn out to be someone who is struggling near their very breaking point with finding themselves in a world that doesn't acknowledge their real gender juridically or linguistically. •

Sexpo-säätiö
Kinaporinkatu 2 E 41
00500 Helsinki
sexpo.fi

ISBN 978-952-69323-0-9 (nid.)

ISBN 978-952-69323-1-6 (PDF)

